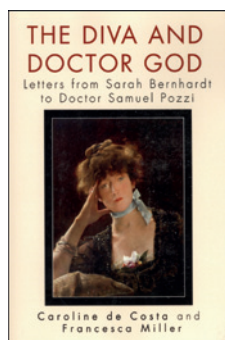

De guddommelige: legen og skuespillerinnen

Caroline de Costa, Francesca Miller
The diva and doctor God
 Letters from Sarah Bernhardt to Doctor Samuel Pozzi. 362 s., ill. Bloomington, IN: Xlibris, 2010. Pris USD 20
 ISBN 978-1-4535-7965-7

Denne boken vil først og fremst interessere to grupper lesere: De som er opptatt av fransk kulturhistorie i «la belle époque» og medisinhistorisk interesserte gynekologer. Forfatterne er en professor i gynekologi i Cairns, Australia og en journalist fra USA.

Etter tittelen å dømme pretenderer boken å handle om brev – hittil ikke offentliggjorte – som den «guddommelige» skuespillerinnen Sara Bernhardt (1844–1923) skrev til sin nære venn (og elsker) legen Samuel Pozzi (1846–1918). Han var den første professoren i gynekologi i Frankrike. En rekke brev er sitert, men de bidrar ikke til mye mer enn å understreke det nære forholdet disse to kulturpersonlighetene hadde hele sitt voksne liv.

Frankrikes kulturliv i «fin de siècle» og inn på 1900-tallet er derimot skildret med atskillig eleganse og innlevelse. Alle kjente personligheter i datidens kunstnerkretser i Paris er med, og det er et eget kapittel med opplysninger om alle dramatis personae i alfabetisk orden. Påfallende mange av dem har tilknytning til medisiner og medisinske miljøer. Proust-familien var full av leger, og statsminister Clemenceau (1841–1929) var jo selv lege. Både Bernhardt og Pozzi var aktive Dreyfusardere som kjempet for friinnelse av Alfred Dreyfus (1859–1935). *L’Affaire Dreyfus* blir behandlet både oversiktlig og forståelig. Sara Bernhardts karriere er selvfølgelig godt beskrevet, og et eget kapittel omhandler hvorfor og hvordan hennes høye underkremittet ble amputert.

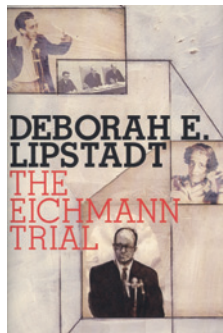
Sarah Bernhardt kalte Samuel Pozzi for «Doctor God», og forfatterne av denne teksten fremstiller ham som noe i nærheten av en slik posisjon. Han var en utpreget kulturpersonlighet, kunstsamler og ble også valgt inn i den franske nasjonalforsamlingen. Han var en venn av maleren John Singer Sargent (1856–1925), noe som forklarer hvorfor Sargent malte sitt berømte maleri *Docteur Pozzi chez lui* (Hammer Museum, Los Angeles).

Som lege ble Pozzi tidlig interessert i kvinnesykdommer – på den tid en lite påaktet og lite prestisjefylt del av medisinen. Han arbeidet ved flere mindre sykehus og opparbeidet seg en betydelig erfaring som abdominalkirurg. Han innførte Listers system for desinfeksjon i Frankrike og skrev en av de første omfattende lærebøkene i gynekologi, *Traité de gynécologie clinique et opératoire* i to bind, publisert i 1890. Pozzi fikk et sørgelig endelikt: Han ble skutt av en forvirret pasient som mente seg påført impotens av en varicocele-operasjon Pozzi utførte.

Boken blir springende i sin fremstilling av skuespillerinnens og gynekologens noe forskjellige livsløp. Den har noen bilder av hovedpersonene og faksimiler av uleselige brev fra og til flere av hovedpersonene. Papir og utstyr er også enkelt. Målgruppen er et spesielt interessert publikum, men er man opptatt av fransk kulturhistorie fra slutten av 1800-tallet, og attpåtil medisinhistorisk nysgjerrig, er denne boken faktisk en liten godbit.

Ragnar Stien
 Oslo

Oppgjør med det ondes banalitet og dagens holocaustfornektere

Deborah E. Lipstadt
The Eichmann trial
 237 s. New York, NY: Schocken Books, 2011.
 Pris USD 25
 ISBN 978-0-8052-4260-7

Forfatteren Deborah E. Lipstadt (f. 1947) er professor i moderne jødisk historie og holocauststudier ved Emory University i Atlanta, Georgia, USA. I *The Eichmann trial* leverer hun en meget leseverdige analyse av rettssaken mot Adolf Eichmann (1906–62) som fant sted for 50 år siden, i april-desember 1961.

I den historiske analysen fører forfatteren en sober, men kritisk diskusjon med Hannah Arendts (1906–75) berømte rettsdrama *Eichmann i Jerusalem. En rapport om ondskapens banalitet*. Samtidig gjør hun bruk av den rettssaken som David Irving (f. 1938) anla mot henne i London for å frikjennes for injurier om holocaustfornekting. Det satte også avtrykk i norsk offentlighet med historikeren Hans Fredrik Dahls (f. 1939) famøse utsagn om Irving som «den fremste kildekritiker innen nazismens historie» og invitasjonen av Irving til en litteraturfestival om sannhet.

I tillegg synliggjør Lipstadt sitt eget ståsted og sin egen historie og oppvekst i en jødisk familie i USA på 1960-tallet – hvor hun ville ha sverget på at hun aldri noen gang var blitt utsatt for så mye som et hint av jødehat. Fra dette ståstedet følger vi henne til en gradvis bevissthet om rekkevidden av rettssaken mot Eichmann, om diskriminering av jøder i amerikansk akademia og næringsliv, til hennes «personlige møte med jødehatet» blant holocaustfornekterne, og fremst blant dem, David Irving.

Denne sjangerblandingen er sjelden vare i historiske analyser. Hun holder seg tett til de historiske kildene, basert på solide arkivstudier ved Center for Advanced Holocaust Studies of the United States Holocaust Memorial Museum. Samtidig er oppgjøret personlig. Det er normativt. Hun ønsker å bidra til å opprettholde minnet – og sannheten – om tilintetgjørelsen og Eichmanns sentrale plass i denne, men hun vil også bidra til innsikt i jødisk selvforståelse og tenkning. Ikke minst vil hun endre «våre» oppfatninger om ofrene, ikke minst medlemmene av de såkalte jøderådene som Arendt levnet liten ære.

Lipstadt er enig med Arendt i at såkalte ordinære mennesker kan gjøre umenneskelige handlinger under bestemte betingelser, som vi også kjenner godt fra arbeidene til Nils Christie (f. 1928) om norske fangevoktere, men hun mener bestemt at Arendts analyse ikke kan gjelde Eichmann (s. 169).

Nå er ikke akkurat begrepet ondskapens banalitet tindrende klart, men hovedtanken hos Arendt er at Eichmann fremstår som helt alminnelig, med en nærmest overfladisk og tankeløs motivasjon, endog fri for antisemittiske holdninger. Lipstadt mener at en slik analyse er altfor enkel og ensidig. De historiske kildene viser at Eichmann ikke bare gestaltet seg selv som en underordnet kontorist som fulgte ordre, men også som en person som var meget stolt av sin sentrale stilling og sin evne til å få gjennomført beslutninger effektivt. Til forskjell fra Arendt har Lipstadt hatt tilgang til Eichmanns memoarer som han skrev under rettssaken, og likeså det beryktede intervjuet som Willem Sassen (1918–2002) gjorde med ham. Disse dokumentene viser med all tydelighet at Eichmann hadde «absorbere» all naziideologi og var motivert til å gjennomføre den endelige løsningen (s. 169). I Sassen-intervjuet uttrykte han glede over sin sentrale rolle i å ha «fjernet» millioner av jøder.